

GEORG FRIDERIK GENDEL IJODIDA SHARQ MUSIQASI

Andijon Davlat Universiteti1- talabasi Abduraxmonova Maxliyo

Annotatsiya: Mazkur maqolada barokko davri bastakori Georg Friderik Gendelning ayrim asarlarida Sharq musiqasiga xos elementlarning aks etishi musiqiy tahlil asosida ko'rib chiqiladi. Gendelning 'Almira', 'Xerxes', 'Solomon' kabi oratoriya va operalarida Sharq ifoda vositalari qanday namoyon bo'lgani, ularning G'arb musiqasi bilan sintezda qanday ishlatilgani yoritiladi. Bu orqali XVIII asr G'arb kompozitorlik maktabida Sharq ohanglariga bo'lgan qiziqish, ularning estetik va stilistik jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Gendel, Sharq musiqasi, barokko, oratoriya, opera, musiqiy tahlil, orientalizm, G'arb-Sharq aloqalari.

Kirish

XVIII asrda G'arb musiqasida Sharq obrazlari va musiqiy ifoda vositalariga bo'lgan qiziqish kuchaydi. Bu davrda savdo aloqalari, diplomatik munosabatlar va ilmiy ekspeditsiyalar orqali Sharq madaniyati, ayniqsa musiqa san'ati G'arbda keng o'rganila boshlandi. G'arb kompozitorlari Sharq musiqa tizimlari, cholg'ulari va uslublaridan ilhomlana boshladilar. Orientalizm oqimi doirasida G'arb musiqasida yaratilgan asarlar orasida Georg Friderik Gendelning operalari va oratoriyalari alohida o'rinni egallaydi. Uning asarlarida Sharqqa xos ohanglar, ritmlar, timbrlar va mavzular o'ziga xos uslubda aks etgan.

1. Gendel ijodining tarixiy-madaniy konteksti

Gendel XVII asr oxiri va XVIII asr boshlarida Germaniya, Italiya va Angliyada faoliyat yuritgan. U barokko musiqasining yorqin namoyandasi sifatida oratoriya va opera janrlarida ko'plab asarlar yaratgan. U yashagan davrda Sharqqa bo'lgan qiziqish ilm-fan, adabiyot va san'atda kuchaygan edi. Xususan, Osiyo va Yaqin Sharqqa oid mavzular musiqada ham aks etib, bastakorlar Sharqning ekzotik obrazlarini yaratishda turli musiqiy vositalardan foydalana boshladilar. Gendel ham

bu madaniy oqimdan ta'sirlanib, o'z operalari va oratoriyalarida Sharqqa oid syujetlar, obrazlar va ohanglardan foydalangan.

“Almira” operasida Sharqona ruh va uslub

Gendelning 1705-yilda yozilgan 'Almira' operasi — uning ilk sahna asarlaridan biri bo'lib, unda saroy hayoti, marosimlar va Sharqona raqslar tasviri berilgan. Musqiy til jihatidan bu asarda turk va arab musiqasini eslatuvchi ritmik va melodik shakllar uchraydi. Masalan, marosimli sahnalarda kuchli ritmik ostinato, timpani va zarbli cholg'ular orqali tantanavor ruh yaratilib, G'arb tinglovchisiga 'Sharq' muhitini eslatuvchi atmosfera hosil qilinadi. Shuningdek, bastakor orkestr tembrlari orqali ham Sharq musiqasini eslatuvchi ohanglar yaratgan — bu Gendelning timbral tasvirlash mahoratini ko'rsatadi.

“Xerxes” (Serse) operasida Fors ohanglari

Gendelning mashhur 'Xerxes' operasi (1738) qadimgi Fors podshosi Kserks obraziga bag'ishlangan. Asar dramatikasi chuqur va musiqiy ifodasi o'ziga xos. Sharq musiqasiga xos melizmatika, statik melodik harakatlar, oddiy ammo ta'sirchan intonatsiyalar bu operada ko'p qo'llangan. Dunyoga mashhur 'Ombra mai fu' aryasi juda oddiy, ammo chuqur lirizmi bilan ajralib turadi. Bu arya G'arb va Sharq musiqasining sintezi sifatida baholanishi mumkin — unda Sharqona ifoda bilan G'arb musiqiy uslubi uyg'unlashgan.

“Solomon” oratoriyasida Yaqin Sharq ruhi

'Solomon' oratoriyasi (1748) — Gendelning diniy va tarixiy asarlaridan biri bo'lib, u orqali qadimiy Yaqin Sharq sivilizatsiyasi va u bilan bog'liq madaniyat jonlantirilgan. Asarda Shayba malikasi obrazining kiritilishi orqali Afrika va Arab dunyosi bilan aloqadorlik ochib beriladi. Mashhur 'Arrival of the Queen of Sheba' instrumental intermediyasi yorqin timbrlar, harakatchan ritmlar va tantanavor ohanglar orqali Sharqona kayfiyat yaratadi. Bu musiqiy parcha Gendelning orkestrlash mahorati va Sharq musiqasiga bo'lgan estetik qarashlarini aks ettiradi.

5. Gendel musiqasida Sharq unsurlarining tahliliy umumlashmasi

Gendel asarlarida Sharq musiqasining quyidagi asosiy unsurlari kuzatiladi:

- Tematik mavzular: Sharq hukmdorlari, saroylar, diniy obrazlar;

- Ritmik tuzilma: barqaror va tantanavor ritmik naqshlar;
- Melodik tildagi taqlid: melizmatika, modal ohanglar;
- Orkestrlash: ekzotik tembrlar, zarbli cholg'ular tasviri;
- Dramatik ifoda: Sharqona obrazlarni estetik tasvirlash.

Xulosa

Georg Friderik Gendel — Sharq musiqasini G'arb kompozitorlik an'analariga sintez qilgan bastakor sifatida tarixda alohida o'rin egallaydi. Uning asarlarida Sharq motivlari nafaqat mavzu, balki musiqiy til, timbr va uslub darajasida ham o'z ifodasini topgan. Bugungi global musiqiy makonda Gendel ijodini o'rganish orqali G'arb va Sharq o'rtasidagi musiqiy almashinuv tarixini chuqurroq anglash mumkin.